

Posudek oponenta bakalářské práce Kateřiny Dvořáčkové NÁHRADNÍ MATEŘSTVÍ V HOMOSEXUÁLNÍM PÁRU

Studentka si pro svou bakalářskou práci vybrala velmi diskutované až kontroverzní téma, a to se zjevným osobním zaujetím. Hned úvodem je však třeba podotknout, že její zpracovala velmi kultivovaně, se schopností objektivního úsudku a bez jakékoli přílišné agitační angažovanosti či jednostrannosti. Z práce je sice patrné, na které straně dvou v zásadě nesmiřitelných táborů stojí, udržuje si však odstup od obou extrémních pohledů a pohybuje se mezi krajnostmi jak naprostého odsudku, tak i nekritické glorifikace. Dále je třeba ocenit, že zcela rovnocenně se věnuje aspektům fyziologicko-medicínským, právním, etickým i sociologickým. Práce má skutečně charakter jakéhosi „průvodce“ (s. 37) po této velmi specifické životní situaci a vhodně kombinuje literaturu s osobními rozhovory s dvěma homosexuálními páry, které zajímavým způsobem vystihují zcela odlišnou situaci ve Spojených státech a Česku. Tato komparativní rovina je velmi cenná. V Úvodu píše, že tyto rozhovory proběhly v „tištěné formě“, což není zcela srozumitelné (on-line korespondence, nebo vyplněná anketa?), a chtělo by tedy lépe vysvětlit. Otázkou je, jestli záměru autorky přesně odpovídá zvolený název práce, protože, jak je v práci zdůrazněno, je třeba odlišovat náhradní a biologické mateřství, které se v případě asistované reprodukce většinou nepřekrývá – práce by se tedy možná měla spíše jmenovat „Biologické a náhradní mateřství v homosexuálním páru“.

Jinak je práce dobře a přesně vymezená a její struktura je logická, přehledná a navazující. Vychází z dostatečného množství relevantní literatury, i když je poněkud překvapivé, že v tématu rodiny, manželství a mateřství používá poměrně (někdy až půlstoletí staré) tituly, ačkoli by jistě mohla i v těchto oblastech vycházet z literatury současné, která by daleko lépe reflektovala současné, zcela odlišné podmínky, možnosti, ale i výzvy a problémy.

Formální a grafická úprava práce by si zasloužila větší důslednost a pečlivost (občas chybí zarovnávání okrajů po pravé straně, mezery mezi textem a názvy kapitol nejsou jednotné) nebo volbu odlišného grafického formátu – v práci je až příliš mnoho volného místa, což může vzbuzovat dojem, že autorka text úmyslně „ředí“. Také výpovědi respondentů mohly být od textu lépe odlišené (osobně bych volil kurzívu a bez zbytečného odražení od levého okraje).

Podstatně závažnější námitku ale zasluhuje způsob nakládání se zdroji. Autorka k jednotlivým částem textu sice náležitě uvádí zdroje, avšak vůbec graficky nerozlišuje mezi citacemi (např. použitím uvozovek, případně kurzívy) a parafrázemi. Navíc parafráze jsou v jejím pojetí, jak jsem si v několika případech ověřil, jen nepatrně upravené citace. Text je tak „posleповán“ doslovně převzatými nebo jen mírně upravenými výňatky z jiných zdrojů, které lze od sebe jen těžko rozeznat a tím hůře mezi nimi hledat autorský, vlastní vklad. Tímto způsobem se autorka zcela zbytečně vystavuje podezření z plagiátorství, za které nelze považovat jen přebírání myšlenek, ale i formulací někoho jiného (tedy pokud v zásadě cizí text prezentuji jako vlastní, přestože jej uvedu v poznámce pod čarou; parafráze by měla být myšlenka někoho jiného vyjádřená vlastními slovy, nikoli jen mírně poupravená citace).

Z obsahového hlediska se jistě nabízí celá řada podnětů k diskuzi a vzhledem ke kontroverznosti tématu lze očekávat, že mnohé z nich ze strany oborové komise zazní, aniž bych je jako oponent musel nutně předjímat. Omezím se pouze na jeden aspekt, který mě osobně zaujal, protože v něm s autorkou nemohu souhlasit. Na straně 31–32 píše: „*Ve fázi porodu může nastat další etický problém. Jak už jsem zmiňovala, náhradní matka si během těhotenství s dítětem vytvoří vztah. Po porodu, který je vel-*

mi fyzicky i psychicky náročný, si náhradní matka s dítětem může vytvořit ještě silnější citovou vazbu a může se stát, že ho odmítne budoucím rodičům odevzdat. Kdyby se takový problém řešil v České republice u soudu, pár by neměl šanci na výhru, protože podle zákonů je matka žena, která dítě porodila. Smlouva o náhradním mateřství by je v takové chvíli vůbec nezajímala, maximálně by soudní proces skončil střídavou péčí mezi náhradní matkou a biologickým rodičem. Tento případ by byl velice sporný, protože náhradní matka není biologická matka dítěte, „jen“ dítě porodila, ale to je pro českou legislativu zásadní, protože právě porod určuje mateřství. Tato právní úprava určitě není morálně v pořádku jak pro pár, který by z toho měl emoční újmu, tak pro matku, která by si nechala dítě, které biologicky není její.“ Osobně se naopak domnívám, že tuto možnou změnu postoje je třeba u náhradní matky respektovat a ctít a v tomto smyslu považuji tuto právní normu nikoli za nemorální, ale naopak za přinejmenším intuitivně správnou a přirozenou. Sice velmi vzdáleně, ale přeci jen ve své podstatě připomíná zvykové právo běžné v mnoha archaických i tradičních kulturách, kdy (vzhledem ke značně vyššímu riziku úmrtí ženy při porodu) byla za matku dítěte považována nikoli žena, která jej porodila, ale ta, která je poprvé přiložila k prsu a nakojila (tj. tímto až rituálním gestem je přijala za vlastní). Tento rozdíl mezi rodičkou a matkou se podle mého názoru v přeneseném smyslu podobá rozdílu mezi matkou biologickou a matkou náhradní v kontextu současných dilemat, která přinášejí možnosti dnešní medicíny. V každém případě uvítám, když se autorka k tomuto eticko-právnímu problému podrobněji vyjádří a obhájí svůj názor, že odebrat rodiče i proti její vůli dítě, které devět měsíců nosila (ač není jeho biologickou matkou), je morálně správnější než tuto možnost raději předem předjímat v uzavřené smlouvě o náhradním mateřství.

Souhrnně se domnívám, že Kateřina Dvořáčková prokázala ve své bakalářské práci výbornou schopnost pohybovat se v eticko-právní problematice. Především její osobní zaujetí tématem mě přesvědčuje, že práce je navzdory metodickým nejasnostem opravdu její a mohu ji doporučit k obhájení. Nicméně s ohledem na tuto nejzávažnější námitku navrhuji známku v rozmezí **výborně – velmi dobře**, a to s přihlédnutím k obhajobě i názoru komise.

12. května 2021 v Českých Budějovicích

PhDr. Vít Erban, Ph.D.
Katedra filosofie a religionistiky TF JU
v Českých Budějovicích